

JEDEN Z NAJWIĘKSZYCH GRZYBÓW ŚWIATA W OKOLICY MRĄGOWA

Maria Olszowska (Mrągowo)

Nawet najkrótsza wycieczka terenowa może dostarczyć niespodzianek. W czasie jednej z takich wycieczek zauważyłam purchawicę olbrzymią, zwaną także czasznica olbrzymią (*Calvatia gigantea* (Batsch.: Pers.) Rostk. Jest to grzyb należący do gromady podstawczaków (*Basidiomycota*) i rodziny pieczarkowatych (*Agaricaceae*). Do tej pory widziałam ją tylko na fotografiach.

Ryc. 1. *Calvatia gigantea*, Młynowo 2 maja 2009

Zaobserwowany przeze mnie okaz rósł w ogrodzie pod osłoną żywopłotu w miejscowości **Młynowo** (53°53'14"N, 21°19'47"E) na Mazurach, niedaleko

Mrągowo. Podstawczak ten wytwarza okazałe kuliste lub nieco spłaszczone owocniki osiągające 15 – 30 cm (nawet do 50 cm) średnicy i masę do 20 kg w stanie świeżym. Owocniki rosną na żyznych glebach, łąkach, pastwiskach, w parkach i ogrodach. Średnica zaobserwowanego przeze mnie dojrzałego już owocnika wynosiła około 25 cm.

Owocnik purchawicy nie ma trzonu, a do podłoża jest przymocowany za pomocą grubych sznurów grzybni. Zewnętrzna osłona młodego owocnika (egzoperydium) jest cienka, biała i gładka. W miarę starzenia się grubieje, staje się matowa, żółtobrązowa, w końcu szarobrązowa. Wnętrze młodego owocnika jest białe. Jednak w miarę dojrzewania zarodników przybiera barwę oliwkową, staje się coraz bardziej gąbczaste, aż przybiera postać suchą i sproszkowaną, gdy zarodniki są już dojrzałe. Wtedy osłona owocnika nieregularnie pęka w wielu miejscach na duże płyty, które częściowo się złuszcza, a dojrzały owocnik rozpada się, wysiewając zarodniki. Młode owocniki są jadalne, podobno pyszne i aromatyczne. W Polsce purchawica olbrzymia podlega ścisłej ochronie i nie można jej zbierać.

POLSKIE ELIMINACJE KONKURSU PRAC MŁODYCH NAUKOWCÓW UNII EUROPEJSKIEJ

15 stycznia 2010 r. odbyły się Polskie Eliminacje Konkursu Prac Młodych Naukowców Unii Europejskiej. Do finałów zakwalifikowano 16 prac badawczych.

Komitet Główny Olimpiady Biologicznej przesłał na konkurs 24 prace badawcze, 8 z nich zakwalifikowano do polskich eliminacji. 7 – otrzymało nagrody lub wyróżnienia.

Nagrody główne:

1. Jedną z trzech pierwszych nagród zdobył laureat XXXVIII Olimpiady Biologicznej – **Łukasz Sokółowski** za pracę „W jaki sposób żerują mrówki *Formica cinerea*”. Wyjazd na finały europejskie do Lizbony.

2. Jedną z trzech drugich nagród zdobył finalistą XXXVIII Olimpiady Biologicznej – **Kamil Witek** za pracę „Wpływ kierunku napływu przyjmowanego

pokarmu na modyfikację kształtu sieci łownych pajaków – krzyżaka ogrodowego i nasosznika trzęsia”.

3. Jedną z czterech trzecich nagród zdobyła **Joanna Mróz** (uczestniczka zawodów II stopnia XXXVIII Olimpiady Biologicznej) za pracę „Wpływ sposobu omłotu na początkowy wzrost i rozwój nasion pszenicy Orkich”.

Wyróżnienie:

4. **Filip Tyliszczak** (finalista XXXVIII Olimpiady Biologicznej) za pracę „Skuteczność przydrożnej foliowej bariery w ochronie płazów”.

Nagroda za wyróżniający się plakat:

5. Jedną z trzech nagród otrzymała **Alina Motowidło** (uczestniczka zawodów II stopnia XXXVIII Olimpiady Biologicznej) za pracę „Ocena stopnia zanieczyszczenia

zbiornika zaporowego elektrowni Rybnik na podstawie analizy organizmów zespołu poroślinnego”.

Wyróżnienie Instytutu Biologii Doświadczalnej im. Marceliego Nenckiego:

6. **Tomasz Bryk** (uczestnik zawodów II stopnia XXXVIII Olimpiady Biologicznej) za pracę „Wpływ zawartości azotu w glebie na szybkość trawienia tkanek zwierzęcych w dzbankach dzbanecznika”

Michele Aleffi (red.): **Biologia ed ecologia delle briofite**. Antonio Delfino Editore, Medicina-Scienze, Roma, 2008, XII + 434 str., 158 rycin kreskowych, kolorowych i czarno-białych zdjęć, 40 map rozmieszczenia geograficznego, opr., format 24,7×17,5 cm. Cena: 45 €. ISBN 88-7287-355-X.

Chociaż włoska briologia nie zalicza się do światowych potęg, to badania nad mszakami na Półwyspie Apenińskim prowadzone są całkiem intensywnie w kilku ośrodkach akademickich. Koncentrują się one na ogół wokół lokalnej florystyki i fitosocjologii, rzadziej skupiają się na dziedzinach eksperymentalnych i ekologii. Trudno natomiast zauważyć jakiegokolwiek włoskie prace ze systematyki mszaków, co jest swoistym paradoksem, gdyż w przeszłości kraj ten szczycił się kilkoma systematykami najwyższej próby, by wspomnieć tylko: G. De Notarisa, G. Venturiego, C. Massolongo, G. Raddiego czy A. Bottiniego. Mimo braku rasowych taksonomów kraj ten doczekał się całkiem dobrej dwutomowej opisowej Flory mchów wydanej w 2001 i 2006 roku przez zmarłą niedawno C. Cortini Pedrotti. Dla wielu briologów może być więc całkowitym zaskoczeniem opublikowanie włoskiego podręcznika briologii, poruszającego rozmaite aspekty biologii i ekologii mszaków. Jest to opracowanie zbiorowe, przygotowane przez 21 autorów z uniwersytetów

7. **Karolina Kluz** (uczestniczka zawodów II stopnia XXXVIII Olimpiady Biologicznej) za pracę „Śmiertelność, jej przyczyny i produktywność miodu pszczoły miodnej *Apis mellifica* w 85 pasiekach województwa podkarpackiego”.

w Camerino, Rzymie, Neapolu, Palermo, Katanii i Cagliari, w których ogniskują się głównie aktualnie prowadzone badania mszaków we Włoszech.

Omawiana książka obejmuje 14 rozdziałów, z których szereg prezentuje zagadnienia nie uwzględnione w dostępnych podręcznikach briologii, w tym w opublikowanej ostatnio „Bryophyte biology” *, np. dotyczące splątka, cytologii i ultrastruktury, zastosowania metod molekularnych w badaniach ekologicznych, antybakteryjnej, antyoksydacyjnej i allelopatycznej aktywności mszaków, czy wykorzystania tych roślin do biomonitoringu ekosystemów lądowych. Bardzo ciekawy jest także krótki rozdział omawiający szkodliwe działanie mszaków na niektóre zabytki historyczne, w szczególności zbudowane z materiałów zawierających węglan wapnia, np. stare mury, mozaiki, fontanny i pomniki.

W innych rozdziałach poruszona jest problematyka bardziej znana, która doczekała się już kilku podsumowań w literaturze briologicznej. Dotyczy ona m.in. strategii życiowych i rozprzestrzeniania się mchów oraz tolerancji na metale ciężkie, ekologii, fitosocjologii i ochrony mszaków. W dwóch pierwszych rozdziałach przedstawiona jest ogólna charakterystyka mchów oraz wątrobowców i glików, zaś w rozdziale jedenastym obszernie omówione są problemy rozmieszczenia geograficznego mszaków we Włoszech. Wielką zaletą tego rozdziału są punktowe mapy rozmieszczenia geograficznego 74 gatunków mszaków w tym kraju, reprezentujących różne typy zasięgowe.

Włoski podręcznik biologii i ekologii mszaków jest bardzo ciekawą lekturą, chociaż dla wielu jego potencjalnych użytkowników przeszkodą w przyswojeniu jego treści będą na pewno względy językowe. Niemniej jednak może on okazać się wartościowym źródłem najnowszej literatury, obficie cytowanej przez autorów poszczególnych rozdziałów. Sama książka nie prezentuje się zbyt efektownie. Wydrukowane jest na dość pośledniej jakości papierze, przez co liczne publikowane w niej czarno-białe fotografie, zwłaszcza ilustrujące ultrastrukturę różnych organów, są niezbyt czytelne. Również reprodukcje kolorowych fotografii pozostawiają wiele do życzenia. Mimo tych uchybień książka jest wartościowym przyczynkiem do literatury briologicznej, stanowiąc cenne uzupełnienie publikowanych ostatnio w języku angielskim opracowań syntetycznych i na pewno zainteresowani czytelnicy odnajdą w niej interesujące fragmenty.

Ryszard Ochrya (Kraków)

* Patrz recenzja R. Ochrya, *Wszechświat* 111 (4–6): 160–161, (2010)